

Safet Zec i Srebrenica: kako likovno izraziti ono što je neizrecivo?

„Smatram kičem svaki prikaz holokausta koji nije sposoban shvatiti ili nema želju shvatiti organsku vezu između našeg vlastitog izobličjenog načina života (bilo u privatnoj sferi ili na razini 'civilizacije' kao takve) i same mogućnosti holokausta.“ (Imre Kertész, *Who Owns Auschwitz?*, 2001).

Kako naslikati lice jedne kozmičke tragedije? Kako naslikati lice Srebrenice u julu 1995. godine? Kako naslikati više od osam hiljada izgubljenih duša? Kako likovno izraziti ono što je neizrecivo?

Samo ljudi imaju lica, a svako lice nosi izraz. Velika lica boli i patnje Safeta Zeca pozivaju na susret s iskustvom pojedinačnosti svake ljudske patnje. To je susret koji traži blizinu i neposrednost – to je susret u kojem čin gledanja postaje činom potpune posvećenosti i askeze. Pred ovim slikama pozvani smo da zakoračimo u samoću o kojoj je, u svojim razmišljanjima *O zlu*, pisala Hannah Arendt, a u kojoj se događa susret-sa-samim-sobom; susret u kojem pojedinac prestaje biti čovjekom mase čije emocije je moguće sinhronizirati; susret u kojem do izraza dolazi da se “*moral tiče individue u njezinoj singularnosti*” i kada, nakon iskustva kozmičkog zla kakav je bio srebrenički genocid, “*odgovor na pitanje što mi je činiti, u krajnjoj istanci ovisi o onome što odlučim u vezi sa sobom*”. Tek u susretu sa samim sobom, u tom beskrajnom samoće, rađa se apsolutni početak, započinje moralni život, donosi se odluka. U pitanjima o tim graničnim situacijama i sama umjetnost suočava se s odlukom o smislu i mogućnostima svoga djelovanja jer *moramo znati da će se prvenstveno odgovornost pisaca mjeriti odnosom prema Srebrenici, prema opsadama i razaranjima gradova, mostova, prema bombardiranjima izbjegličkih kolona...* (Igor Štikš, 2005).

Platna Safeta Zeca, nastala u znak pijeteta prema tragediji Srebrenice, okupljena su u četiri velika ciklusa - *Lica, Hljeb milosrđa, Exodus, Zagrljaji* - na kojima je radio posljednjih dvadeset godina, upisujući u njih svoje veliko znanje i dosežući do sada najsnažniju ekspresivnost izraza i likovnog rukopisa.

Skvrčene ruke majke koja krajem šamije pokriva usta i suspreže bolni krik; isprepletene, umorne ruke koje nose onemoćala tijela ranjenika i krhko tijelo djeteta u zbijegu; ruke koje podržavaju bolno pognutu glavu, nijemu pred licem zla; ruke koje mole i vane za pomoći; ruke koje bez snage leže pored beživotnog tijela grade reljefe ljudske patnje. Pred licima boli i zagrljajima ruku u kojima se sjedinjuju život i smrt, u brutalnoj stvarnosti koja se desila u ljeto 1995. u liričnim pejzažima Srebrenice, Safet Zec otvara središnja pitanja čovjekove egzistencije, on rastvara svoj likovno-etički credo.

Pred licem drugoga u boli i patnji, u osjećanju *drugog* kao osjećanju vlastitog postojanja, Zec nadilazi *intelektualnu površnost našeg vremena* u kojoj je prevladalo uvjerenje da je “*umjetnost izražavanje ličnosti u kojoj sam (samo) ja, umjetnik značajan*” (Karl Popper). Velika platna Safeta Zeca koja oslovljavaju zlo koje se dogodilo u Srebrenici u julu 1995. godine svoju punu mjeru dobivaju upravo dvadeset i pet godina kasnije, na mjestu egzekucije, u velikim, hladnim, mračnim halama nekadašnje Fabrike akumulatora u Potočarima, u neposrednoj blizini Memorijalnog centra, gdje su hiljade nevinih duša sa strepnjom iščekivale svoju sudbinu.

Velika platna Safeta Zeca pružaju “*odgovor na sarkazam savremene umjetnosti, koja je sasvim zaboravila svoje dužnosti, ali i svoje moći.*” (Jean Clair, *Odgovornost umjetnika*, 1997).